

ARTHUR EDWARD WAITE

*Turba
philosophorum*

sau

ADUNAREA ÎNȚELEPȚILOR

numită și

CARTEA ADEVĂRULUI ÎN ARTĂ
ȘI AL TREILEA SINOD PITAGOREIC

UN VECHI TRATAT ALCHIMIC, TRADUS DIN LATINĂ,
CUPRINZÂND PRINCIPALELE INTERPRETĂRI ALE
CODEXULUI MAI SCURT, PARALELE CU ALCHIMIȘTII
GRECI ȘI EXPLICAȚII ALE TERMENILOR OBSCURI

Traducere din limba engleză de
GABRIELA NICA

EDITURA HERALD
București

Cuprins

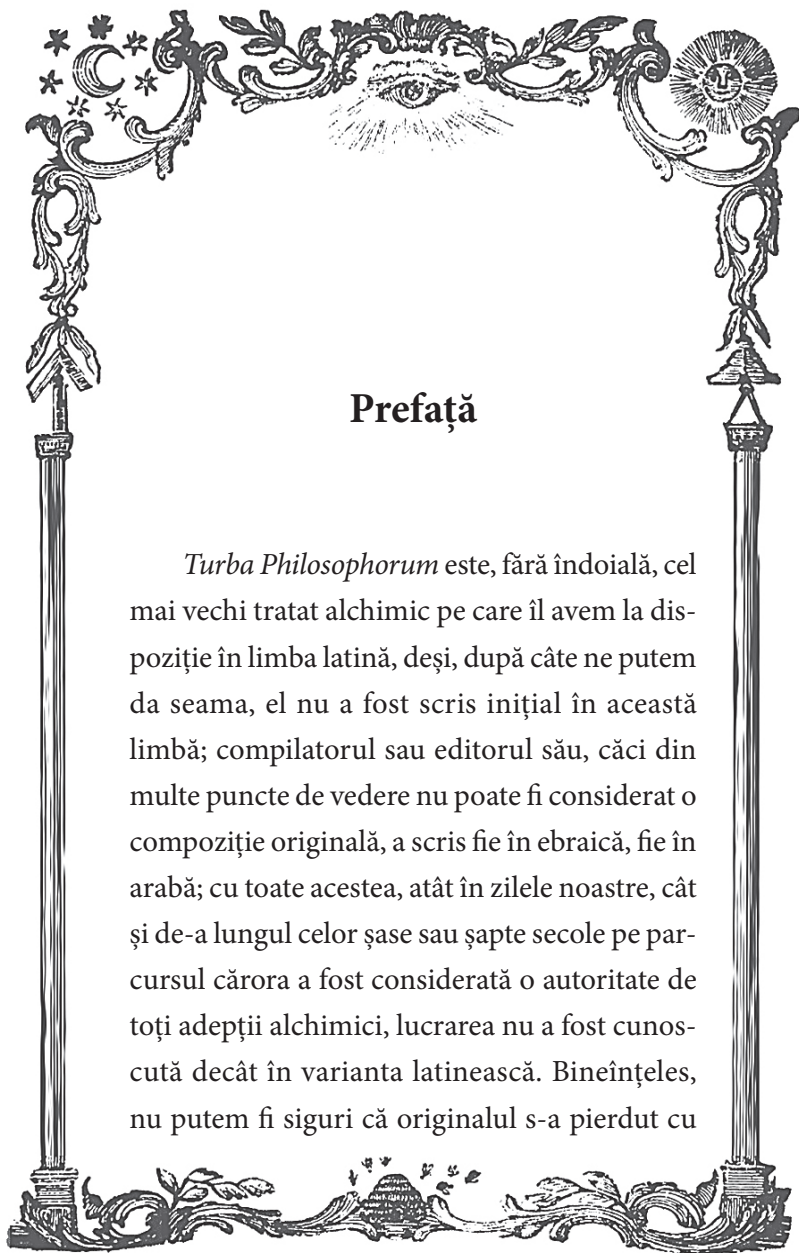
Prefață 5

**TURBA PHILOSOPHURUM,
manuscris preluat dintr-un vechi codex,
mai complet decât orice ediție publicată până acum.**

Prima cuvântare	13
A doua cuvântare	16
A treia cuvântare	17
A patra cuvântare	20
A cincea cuvântare	22
A șasea cuvântare	23
A șaptea cuvântare	25
A opta cuvântare	28
A noua cuvântare	36
A zecea cuvântare	40
A unsprezecea cuvântare	42
A douăsprezecea cuvântare	47
A treisprezecea cuvântare	52
A paisprezecea cuvântare	57
A cincisprezecea cuvântare	61
A șaisprezecea cuvântare	65
A șaptesprezecea cuvântare	69
A optsprezecea cuvântare	71
A nouăsprezecea cuvântare	75
A douăzecea cuvântare	76

A douăzeci și una cuvântare	79
A douăzeci și doua cuvântare	85
A douăzeci și treia cuvântare	89
A douăzeci și patra cuvântare	91
A douăzeci și cincea cuvântare	94
A douăzeci și șasea cuvântare	98
A douăzeci și șaptea cuvântare	100
A douăzeci și opta cuvântare	103
A douăzeci și noua cuvântare	105
A treizecea cuvântare	110
A treizeci și una cuvântare	111
A treizeci și doua cuvântare	112
A treizeci și treia cuvântare	116
A treizeci și patra cuvântare	118
A treizeci și cincea cuvântare	120
A treizeci și șasea cuvântare	126
A treizeci și opta cuvântare	136
A treizeci și noua cuvântare	139
A patruzeccea cuvântare	143
A patruzeci și una cuvântare	144
A patruzeci și doua cuvântare	146
A patruzeci și treia cuvântare	148
A patruzeci și patra cuvântare	150
A patruzeci și cincea cuvântare	152
A patruzeci și șasea cuvântare	155
A patruzeci și șaptea cuvântare	156
A patruzeci și noua cuvântare	160
A cincizecea cuvântare	163
A cincizeci și una cuvântare	165
A cincizeci și doua cuvântare	168
A cincizeci și treia cuvântare	172
A cincizeci și patra cuvântare	176
A cincizeci și cincea cuvântare	177
A cincizeci și șasea cuvântare	178
A cincizeci și șaptea cuvântare	180
A cincizeci și opta cuvântare	184
A cincizeci și noua cuvântare	188

A șaizecea cuvântare	191
A șaizeci și una cuvântare	193
A șaizeci și doua cuvântare	196
A șaizeci și treia cuvântare	197
A șaizeci și patra cuvântare	199
A șaizeci și cincea cuvântare	199
A șaizeci și șasea cuvântare	202
A șaizeci și șaptea cuvântare	203
A șaizeci și opta cuvântare	205
A șaizeci și noua cuvântare	207
A șaptezecă cuvântare	209
A șaptezeci și una cuvântare	211
A șaptezeci și doua cuvântare	212
Concluzie	217

Prefață

Turba Philosophorum este, fără îndoială, cel mai vechi tratat alchimic pe care îl avem la dispoziție în limba latină, deși, după câte ne putem da seama, el nu a fost scris inițial în această limbă; compilatorul sau editorul său, căci din multe puncte de vedere nu poate fi considerat o compoziție originală, a scris fie în ebraică, fie în arabă; cu toate acestea, atât în zilele noastre, cât și de-a lungul celor șase sau șapte secole pe parcursul cărora a fost considerată o autoritate de toți adepții alchimici, lucrarea nu a fost cunoscută decât în varianta latinească. Bineînțeles, nu putem fi siguri că originalul s-a pierdut cu

desăvârșire, căci manuscrise arabe sau siriene referitoare la (al)chimia timpurie sunt păstrate într-un număr considerabil în diferite biblioteci din Europa și nu au fost cercetate suficient. Din nefericire, editorul de față nu are posibilitatea și nici pregătirea necesară pentru a-și asuma o astfel de sarcină.

Există două codexuri sau versiuni ale lui *Turba Philosophorum*, ce diferă mult una față de alta. Deși cea de-a doua versiune e considerabil mai clară, având cele mai puține modificări, ambele texte se află într-o stare destul de precară. Pentru textul traducerii de față a fost aleasă versiunea mai lungă, deoarece ni s-a părut potrivit să prezentăm opera în întregul său. Variantele aparținând celei de-a doua versiuni sunt redată cu ajutorul notelor, excepție făcând locurile în care textul, devenind intraductibil, a fost înlocuit de editor cu cel din versiunea alternativă.

În cea mai mare parte s-a recurs la textul neprețuit al domnului Berthelot și la tradu-

cerile alchimiștilor bizantini, pentru a ilustra asemănările izbitoare între *Turba* și scriitorii hermetici greci din secolul al IV-lea. Îi datorăm acestui reputat cărturar și om de știință descoperirea acestor analogii, unele dintre ele fiind clar formulate într-un capitol special ce formează o parte din lucrarea sa intitulată *Essai sur la transmission de la science antique au Moyen Age*. Din cercetările domnului Berthelot reiese că alchimia latină, care a fost pusă pe seama unei surse arabe, este legată de alchimia greacă, care a precedat știința arabă, aceasta din urmă avându-și obârșia în cea greacă. De asemenea, am putut să îi identificăm pentru prima dată pe acei înțelepți antici la care literatura latină face trimiteri frecvente și pline de respect; știm acum că aceștia sunt Zosimus Panopolitul, adepții școlii lui Democrit și alți scriitori ale căror opere s-au păstrat în colecțiile bizantine. Cu toate acestea, domnul Berthelot susține că influența grecească descoperită în *Turba Phi-*

losophorum nu este una directă, ci s-a transmis în mod mijlocit, pe căi necunoscute. În orice caz, *Turba* îi însumează pe autorii care l-au precedat pe Geber și, de aceea, este cel mai valoros, după cum este și cel mai vechi dintre toate tratatele de alchimie care există în limba latină.

Principalele versiuni tipărite ale lui *Turba Philosophorum* sunt cele care fac parte din „Theatrum Chemicum”, „Bibliotheca Chemica Curiosa” și din colecția mai mică, intitulată „Artis Auriferae Tractatus”. Au fost realizate traduceri ale acestei lucrări atât în limba germană, cât și în limba franceză. Îndeosebi cele din franceză se remarcă pentru modul foarte minuțios în care este redat originalul. Exemple în acest sens sunt versiunile pe care le puteți găsi în „Bibliothèque des Philosophes Alchimiques” a lui Salmon și în „Trois Anciens Traictés de la philosophie naturelle”. Prezentului editor îi este cunoscută și o versiune în limba engleză,

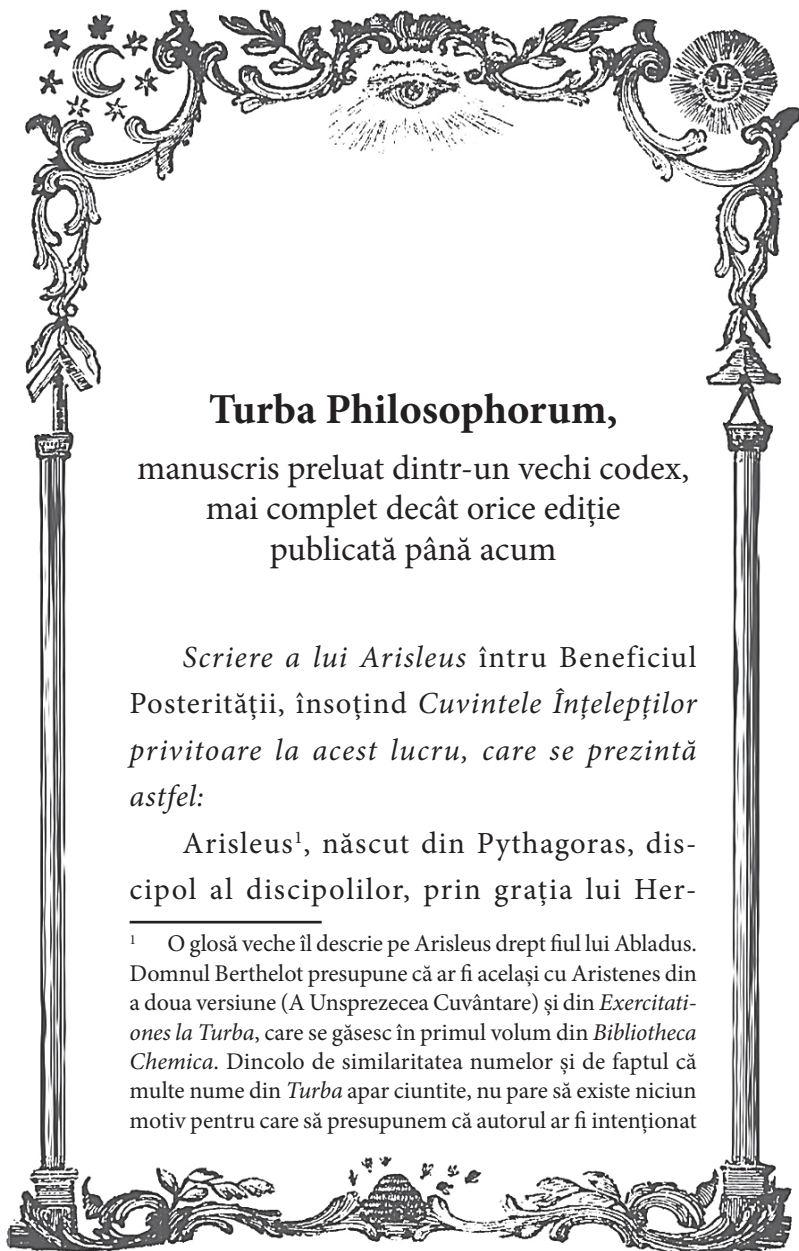

ce poate fi găsită la British Museum, printre comorile din colecția Sloane. Cum versiunea respectivă este tradusă din franceză, am considerat-o inutilă pentru scopul lucrării de față.

Mai trebuie adăugat că marile colecții de alchimie, cum ar fi „Theatrum Chemicum” și Mangetus, conțin discuții, comentarii și enigme care pretind să elucideze misterele din *Turba Philosophorum*. Deși aparțin unei etape mult mai târzii, acestea se referă totuși la prima perioadă a alchimiei latine. Mai trebuie spus că editorul a strâns o cantitate impresionantă de materiale referitoare la această curioasă lucrare, pe care limitele volumului de față nu i-au permis să o utilizeze.

Arthur Edward Waite

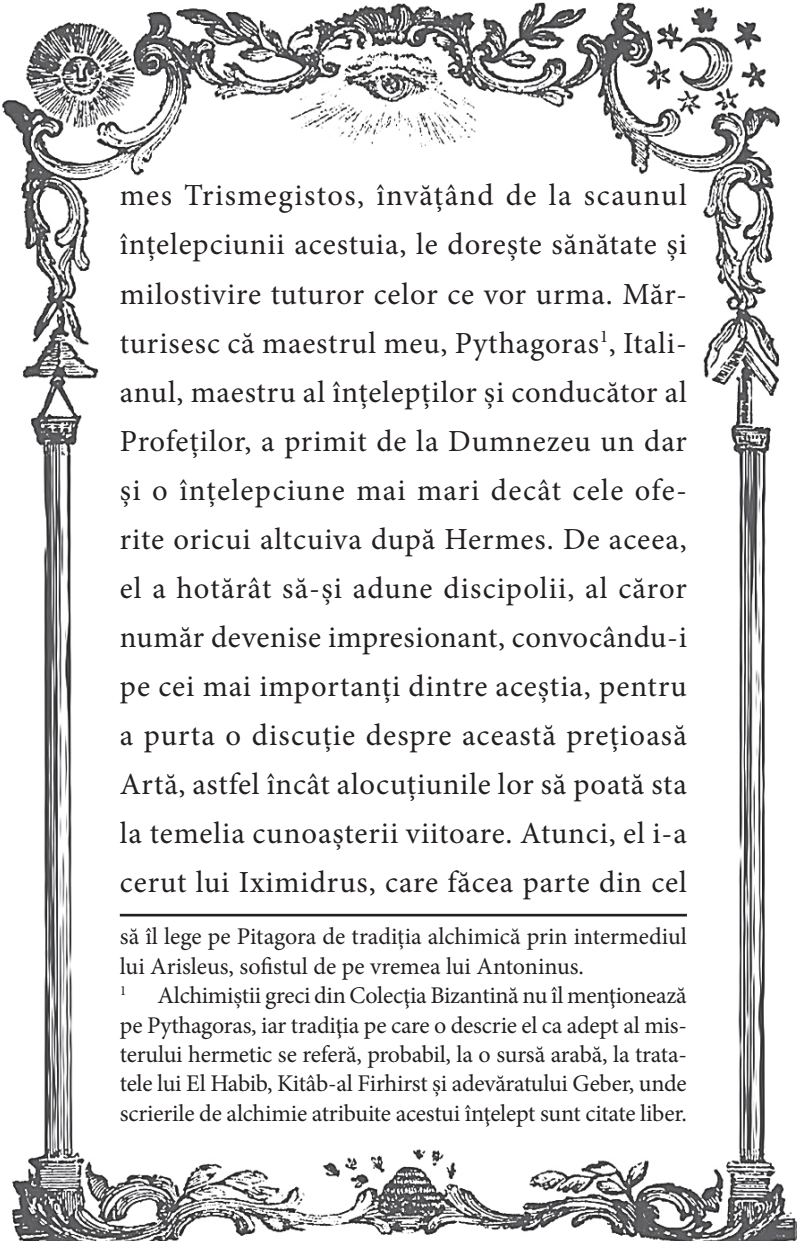
Turba Philosophorum,

manuscris preluat dintr-un vechi codex,
mai complet decât orice ediție
publicată până acum

*Sciere a lui Arisleus întru Beneficiul
Posterității, însoțind Cuvintele Înțelepților
privitoare la acest lucru, care se prezintă
astfel:*

Arisleus¹, născut din Pythagoras, discipol al discipolilor, prin grația lui Her-

¹ O glosă veche îl descrie pe Arisleus drept fiul lui Abladus. Domnul Berthelot presupune că ar fi același cu Aristenes din a doua versiune (A Unsprezecea Cuvântare) și din *Exercitationes la Turba*, care se găsesc în primul volum din *Bibliotheca Chemica*. Dincolo de similaritatea numelor și de faptul că multe nume din *Turba* apar ciuntite, nu pare să existe niciun motiv pentru care să presupunem că autorul ar fi intenționat

mes Trismegistos, învățând de la scaunul înțelepciunii acestuia, le dorește sănătate și milostivire tuturor celor ce vor urma. Mărturisesc că maestrul meu, Pythagoras¹, Italianul, maestru al înțelepților și conducător al Profeților, a primit de la Dumnezeu un dar și o înțelepciune mai mari decât cele oferite oricui altcuiva după Hermes. De aceea, el a hotărât să-și adune discipolii, al căror număr devenise impresionant, convocându-i pe cei mai importanți dintre aceștia, pentru a purta o discuție despre această prețioasă Artă, astfel încât alocuțiunile lor să poată sta la temelia cunoașterii viitoare. Atunci, el i-a cerut lui Iximidrus, care făcea parte din cel

să îl lege pe Pitagora de tradiția alchimică prin intermediul lui Arisleus, sofistul de pe vremea lui Antoninus.

¹ Alchimiștii greci din Colecția Bizantină nu îl menționează pe Pythagoras, iar tradiția pe care o descrie el ca adept al misterului hermetic se referă, probabil, la o sursă arabă, la tratatele lui El Habib, Kitâb-al Firhirst și adevăratului Geber, unde scrierile de alchimie atribuite acestui înțelept sunt citate liber.

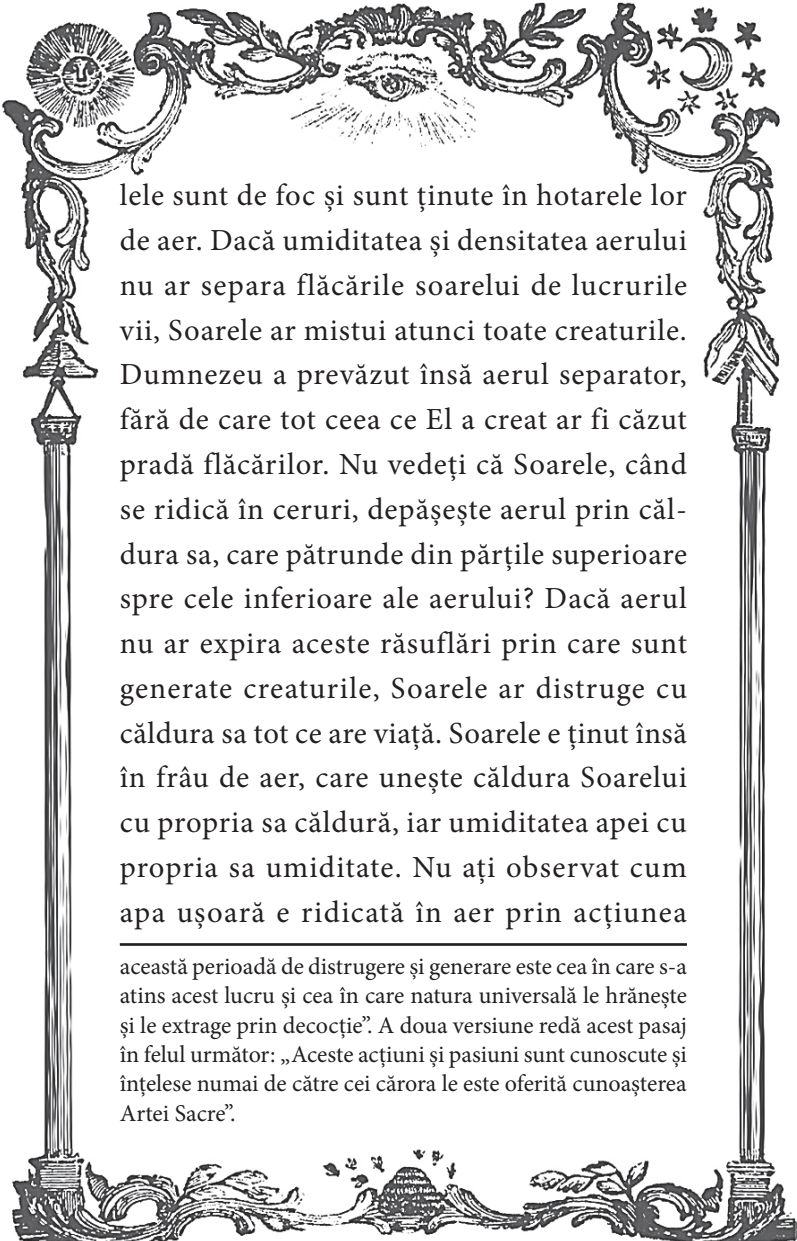
mai înalt consiliu, să fie primul vorbitor, iar acesta a spus¹:

Prima cuvântare

IXIMIDRUS: Mărturisesc că originea tuturor lucrurilor este Natura, care e eternă și egală în toate lucrurile și că ceea ce face ca aceste corpuri vizibile să aibă un început și un sfârșit este timpul în care, în mod inevitabil, acestea sunt prinse². Aflați că ste-

¹ Versiunea franceză a lui Salmon oferă următoarea variantă: „Începutul cărții *Turba Philosophorum*, în care Arisleus a adunat laolaltă cuvintele celor mai cumpătați dintre învățați, anunțându-l pe Pythagoras Filosoful, Maestrul care a adunat opiniile ucenicilor săi. Cartea mai este denumită și *Al Treilea Sinod Pitagoreic*, convocat în legătură cu filosofia ocultă. Însă Pythagoras i-a cerut ucenicului său, Eximidrius, să își înceapă discursul” etc. Traducătorul francez pare să fi însumat versiunile pe care le-a avut la dispoziție și să le fi transpus, într-o oarecare măsură, în propriile cuvinte. Totuși, el urmează aici textul celei de-a doua versiuni, principala diferență constând în înlocuirea „filosofiei oculte”, din original, cu „piatra vegetală”.

² Aceeași traducere franceză interpretează acest pasaj obscur în felul următor: „Începutul tuturor lucrurilor este determinat de o anume natură; ea e eternă și infinită; hrănește și extrage prin coacere toate lucrurile. Însă această natură și

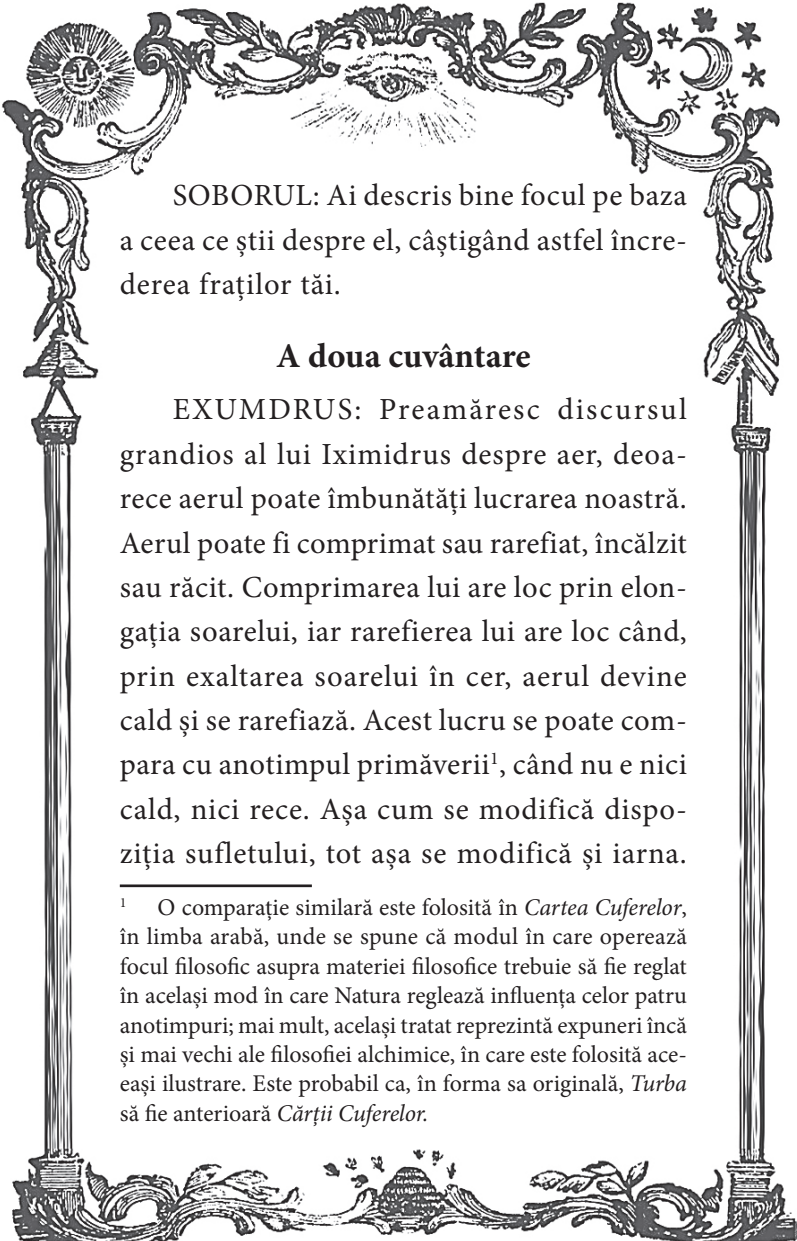
lele sunt de foc și sunt ținute în hotarele lor de aer. Dacă umiditatea și densitatea aerului nu ar separa flăcările soarelui de lucrurile vii, Soarele ar mistui atunci toate creaturile. Dumnezeu a prevăzut însă aerul separator, fără de care tot ceea ce El a creat ar fi căzut pradă flăcărilor. Nu vedeți că Soarele, când se ridică în ceruri, depășește aerul prin căldura sa, care pătrunde din părțile superioare spre cele inferioare ale aerului? Dacă aerul nu ar expira aceste răsufări prin care sunt generate creaturile, Soarele ar distruge cu căldura sa tot ce are viață. Soarele e ținut însă în frâu de aer, care unește căldura Soarelui cu propria sa căldură, iar umiditatea apei cu propria sa umiditate. Nu ați observat cum apa ușoară e ridicată în aer prin acțiunea

această perioadă de distrugere și generare este cea în care s-a atins acest lucru și cea în care natura universală le hrănește și le extrage prin decoctie”. A doua versiune redă acest pasaj în felul următor: „Aceste acțiuni și pasiuni sunt cunoscute și înțelese numai de către cei cărora le este oferită cunoașterea Artei Sacre”.

căldurii Soarelui, care ajută astfel apa chiar împotriva sa? Dacă apa nu ar hrăni aerul cu umiditatea sa subtilă, Soarele ar copleși aerul. Prin urmare, focul extrage umiditatea din apă, datorită căreia aerul învinge focul însuși. Astfel, focul și apa sunt dușmani între care nu există nici cea mai mică înrudire, căci focul este cald și uscat, în timp ce apa este rece și umedă. Aerul, care este cald și umed, le aduce pe acestea împreună prin mijlocirea sa; astfel, aerul se află între umiditatea apei și căldura focului pentru a restabili pacea. Uitați-vă, voi toți, cum se înalță spiritul din vaporii subtili ai aerului, căci căldura, unită fiind cu umiditatea, dă naștere în mod necesar la substanța subtilă a vântului. Căldura Soarelui extrage din aer subtilitatea acestuia, care devine spirit și viață pentru toate creaturile. Iar toate acestea se întâmplă prin voința divină; la fel este și în cazul fulgerelor provocate de căldura Soarelui eliminată din nori, fulgerele apărând la spargerea norilor.

SOBORUL: Ai descris bine focul pe baza a ceea ce știi despre el, câștigând astfel încrederea fraților tăi.

A doua cuvântare

EXUMDRUS: Preamăresc discursul grandios al lui Iximidrus despre aer, deoarece aerul poate îmbunătăți lucrarea noastră. Aerul poate fi comprimat sau rarefiat, încălzit sau răcit. Comprimarea lui are loc prin elongația soarelui, iar rarefierea lui are loc când, prin exaltarea soarelui în cer, aerul devine cald și se rarefiază. Acest lucru se poate compara cu anotimpul primăverii¹, când nu e nici cald, nici rece. Așa cum se modifică dispoziția sufletului, tot așa se modifică și iarna.

¹ O comparație similară este folosită în *Cartea Cufelor*, în limba arabă, unde se spune că modul în care operează focul filosofic asupra materiei filosofice trebuie să fie reglat în același mod în care Natura reglează influența celor patru anotimpuri; mai mult, același tratat reprezintă expuneri încă și mai vechi ale filosofiei alchimice, în care este folosită aceeași ilustrare. Este probabil ca, în forma sa originală, *Turba* să fie anterioară *Cărții Cufelor*.